

Avrupa Birliği ve İlaç

8-9-10 Haziran 2000 tarihlerinde Hatay'da yapılan Birinci Bölgelerarası toplantı gündeminde yer alan "Avrupa Birliği ve İlaç" konulu panelin geniş bir özetine bu sayımızda yer veriyoruz.

Yöneten:

Ecz.Mehmet Domaç
(Türk Eczacıları Birliği Genel Başkanı)

Konuşmacılar:

Prof.Dr.Izzettin Önder (İ.Ü. İktisat Fak.)
Prof.Dr.Ilker Kancık (G.Ü. Eczacılık
Fakültesi Farmakoloji ABD)
Dr.Can Baydarol (Avrupa Araştırma ve
Dökümantasyon Merkezi Md.Yrd.)

Prof.Dr.Izzettin Önder

Sağlık personeliyle konuşmanın kolay tarafı, bu meslek mensubu arkadaşlarımızın olayı bütünsellik içinde görme mantığı olmasıdır. Biz ekonomistler bazen ciddi hatalar yapıyor, matematik formüller içinde ne neyin fonksiyonudur, bunu görmeden birçok şeyi birarada istemek durumunda oluyoruz.

Sistem iman edilmeyecek ama inanılacak bir şeydir, bir bütünselliktir. Kendi sonuçlarını yaratır, bunu zorlar ve dayatır. Dolayısıyla sistemlere, onun oluşumlarına dikkatli bakmamız gerektiğine inanıyorum.

Türk ekonomisinin devinimine baktığımızda, kapitalist alemde yüzen böyle bir ekonominin bu sonuçlara sürüklenmesinde ne Atatürk, ne İsmet İnönü, ne Adnan Menderes, ne Özal, hiçbirisinin birinci derecede rolü yoktur. Aynen dünya tarihinde Hitler'in bir rolünün olmaması gibi. Olaylara sosyolojik olarak baktığımızda insanların rolleri çok marjinaldir, dokuyu ortaya çıkaran olaylardır.

Ancak tıp mensubu olan sizlerle konuşmanın zor yanı şu; tıp mensupları şuna inanıyor: "Biz bir müdahalede bulunabiliriz, ilaç verir, ameliyat ederiz iyi olur." İktisatta bu mümkün değil. Biz iktisatçılar, çoğunlukla olayın önünden gidemiyor, arkasından gidiyoruz. Ancak çok soyut düzeyde bir düşünce geliştirebilirsek, ileriye yönelik oluşumları görebiliriz.

Lütfen benden iki şeyi bekleme-
yin, birincisi; aklımızın bizi sürüklediği gibi pozitif bir açılım beklemeyin, çünkü bu bilimsel düşünce yöntemi değildir, uyumsal düşünce yöntemi olabilir. Bilimsel düşünce

yöntemi bu olsaydı, onkoloji üzerinde çalışan tıp mensupları, genetik dokuyu değiştirmeye kalkmaz, "Doğa böyleymiş demek ki, belki bir şeyi tasfiye etmeye, zayıfları elimine etmeye, güçlü bir nesil oluşturmaya çalışıyor" diye düşünürlerdi. Bilimsel düşünce yöntemi her şeyi sıfırdan başlatır. Mekanizmaları, yani sermayenin devinim süreçlerini çok iyi irdelememiz gerektiği kanaatini taşıyorum.

Globalleşme sürecinde toplumlar birbirlerinden siyasi sınırlarla ayrılıyorlar; siyasi sınırlar gördüğümüz sınırlardır, fakat bu sınırların kültürel alışverişleri engellememesi de lazım. Diller yakınlaşmaya danslar benzeşmeye başlıyor. Fakat, hiç ayıramayacağımız, çok fazla sınır koyamayacağımız şey, ekonomik etkileşim mekanizmalarıdır. Mesela, ülkelerin farklı para kullanmaları, ekonomik ambargo koymaları, ekonomilerinde farklı merkez bankası sistemi kullanmaları; ama ona rağmen, yine ekonomik etkileşim sürer. Bu ekonomik etkileşimi sürdüren insanlar değil, bu çok önemlidir. Tarihsel gelişimi bir tarafa bırakarak bu güne

baktığımızda, bizim algılarımız nasıl şekilleniyor, buna bakmamız gerekir.

Dünyaya baktığımızda, tarihsel bilinçten yoksun bir algılama yaptırılıyor. Mesela yeni dünya düzeni derken, oradaki “Yeni” vurgulaması çok önemlidir ve tesadüfen seçilmiş değildir. Bizi sermayenin devinimini anlamayalım diye; bu tarihsel bilinçten yoksun bırakmaya çalışıyorlar; anlarsak görürüz ki- bizim de benimsediğimiz- İkinci Dünya Harbinden sonra ortaya çıkan sosyal demokrasi ile, bugünkü globalleşme aynı şeydir. Fakat sermayenin farklı ortamlarda verdiği farklı tepkilerin sonuçlarıdır. O zamanki gereksinmesi, algılaması öyleydi, bugünkü böyle. Şu halde, tarih bilincine sahip olduğumuzda, bunun nereye gidebileceğini de az çok görüyor olabiliriz. Bu ikinci yitirmememiz lazım.

Bundan ikinci algılamaya geçelim, çarpıtmaya yönelik algılamaya. Bu bütün dünyayı kaplayan bir düzendir, düzen dehşete kaptırır bizi, o kadar ki onu değiştirmeye kalkamayız bile. Dinsel olsun, sosyolojik olsun, düzene uyulur, uymak için yapmamız gereken şeyler var, ama düzen değiştirilmeye kalkılmaz. “Peki, kim koruyor bu düzeni?” diye sorgulatmıyor. Düzendeki ikinci bir olgu, objektif, sanki dışarıdan gelmiş egzogen bir oluşum gibi algılatırlar bize; oysa karar mekanizmaları sermaye boyutludur. Kararı sermaye veriyor, insan vermiyor, giderek mekanistik olmaya başlıyor. Bizi tarih bilincinden yoksun bırakarak, kararın daha büyük bir biçimde sermayeye kaydığını algılatmıyor bize, düzen fikri böyle ortaya çıkıyor, halbuki bu kararı sermaye veriyor.

Üçüncüsü, karar giderek merkezileşiyor. Ulus devletin kaldırılması mekanizmasının özünde bu var, tam da kaldırmıyor. Merkez Amerika bugün, böyle bir sermaye orada konuşlanmış, orası karar vermeye başlıyor, bizim algılamamızı hep o oluş-

turmaya başlıyor, onun kitaplarını okuyor, onun üniversitelerinde eğitim veriyoruz, bizim üniversitelerimiz de aslında onun üniversiteleridir. Karar artık insandan sermayeye geçiyor.

Neden böyle oldu diye baktığımızda, bu sermayenin devinim mekanizmasıdır. Buna çok fazla hakim olunamıyor gerçekten. Devinim mekanizmasında, sermayenin teknolojik boyutu arttıkça, sermaye daha az eleman kullanmaya başlıyor. Sermaye büyüyor, ama az emek kullandığı için sömürü oranı düşüyor; sömürü emek üzerinde yüksek, ama kendisine gelen sömürü oranı düşüyor, dolayısıyla önüne konan yemek azalıyor. Bunun karşısında sermaye iki önemli tepki veriyor; bunlardan biri, üretim teknolojilerinden yararlanarak, kendi kurallarını oraya götürerek bütün dünyaya yayılacağını diyor; işte bu globalleşmedir. İkincisi ise, bundan önce yine benim irademle, bana alt yapı versin diye devleti sokmuş olduğum alanlara şimdi artık ben gireceğim, işte bu özelleştirmedir. Bunların hiçbirisinin verimlilikle alakası yoktur, sermayenin tepkileridir bunlar.

Üretim ve tüketim merkezleri olarak birlikler de globalleşmenin bir sonucudur. Hiçbir birlik globalleşmenin karşıtı değildir. Globalleşen büyük sermaye karşısında kurulan Karadeniz Ekonomik İşbirliği gibi yöresel birlikler, hatta Avrupa Birliği, Asya Pasifik; bunların hiçbirisi karşıt şeyler değildir. Bunlar sermayeler arası bir mücadelenin sonucudur. Ama insan hakları açısından, demokrasi açısından karşıt şeyler değildir.

Bizim sermaye dokusuna bakmamız lazım, burada iki şeyi ayırıyorum; biri, sermayenin olgunlaşması, giderek teknolojinin yoğun hale gelmesi. Bence bu karşı çıkılacak birşey değil, fevkalade güzel birşey. Üçüncü boyut çok önemlidir, bunun mülkiyet biçimidir. Bu mülkiyet bi-

çimi kendi içinde de tartışılıyor, çünkü kapitalizme çeki düzen vermek isteniyor.

Bir dokuyu, olguyu inceleyen akademik olarak bakmak, onun çekirdeğini kavramak bilim kuralıdır. Sermayenin devinimine bu doğrultuda baktığımızda, biraz kapitalizmin hikayesine bakmamız lazım; sermaye kendi birikimine durmadan çalışıyor, karnını doyurmaya çalışıyor. Sermaye bunu sömürü üzerine yapar ve sömürüsünün azaldığı yerde etrafa saldırmaya başlar. Globalleşme, özelleşme bunun sonuçlarıdır. Bunu böyle yaparken, tabii ki emeğe saldırır, devleti çökertir, bütün demokratik hakları demokrasi görüntüsü altında yok eder. İnsan hakları görüntüsü altında insan haklarını yok eder.

Bugün batı sermayesi, bizim gibi ülkelere dayanarak kendi sosyal güvenlik sistemlerini finanse ediyor.

Neden sermaye bu kadar globalleşirken, insan hakları, birey hakları, etnik haklar ve dinsel dokuları yüceltmiyor. Böyle baktığımızda bu beni ürkütüyor. Sanırım bu ayın 29’unda Hristiyan alemi için kutsal olan bir günde muhtemelen Papa gelecek, çünkü dinlerin birleşmesi ve yükseltilmesi söz konusu. Çünkü, bu türlü bir insan gereksinmesi var, tevekkül eden mütevekkül, biraz öbür dünyaya inanan, sakın, hak aramayan, bu işleri Allah’ın yaptığına inanan bir insan dokusuna ihtiyaç var.

İkincisi, birey dokusuna ihtiyaç var. Birey, insanların kolektif düşünce mantığından uzaklaştırılmasıdır. Kolektif düşünce mantığı biraz da paylaşım demektir. Bireycilikte hem olayların mükafatını o insanın

almasına yol açan sosyolojik mekanizma, hem de suçu kendisine çekmeye çalışan bir mekanizma vardır. Borsa da böyledir; borsa kendine çekmeye çalışan bir mekanizmadır. Borsada, ekonominin artış hızının üzerinde kazandığını sanan her insan, öbürünün boynuna idam ilmiğini takmıştır; ama borsada oynayan ve kaybeden bir insanın *"Bu ne saçma bir sistem"* dediğini duydunuz mu? *"Ben iyi tahlil edemedim, yanlış oynadım"* diyor, işte tam birey mantığıdır bu. Sistemi katiyen suçlamıyor.

Birey mantığı, kapitalizmin çevreyi çökertme mekanizması sonucunda bunların, devlet mantığı üzerinde toplanarak merkeze hücum etmesini önleyen bir mekanizmadır. Herkesi parça parça yapmak ve etnik dokuyu ekonomik dokunun üzerine çıkartmak!

Üçüncüsü demokrasi. Demokrasiye, -basit tanımıyla- halkın karar verme mekanizması olarak baktığımızda, halk nasıl karar verecek? Önce bir kere olayları nasıl algılıyoruz: kendi çıkarımızı, ortak çıkarımızı nasıl görüyoruz? Algılamalar ve algılamalardan sonra kendi çıkarı yönünde düşünme olayı. Medya, bütün bu sistemler neyi denetliyor? Sistem çok mühim bir şeydir. Kamusal alanlar oluşturma ve sonra örgütlenme, siyasete girme.

Ekonomik sistemler para gücüne dayanmaya başlayınca insanlar siyasete falan giremez. Bugün bir insanın parası olsa gider repoya yatırır, sistem mantığı da budur; fakat nasıl oluyor da parası olanlar repoya yatırmıyor, siyasete yatırıyor; demek ki siyasetin getirisi repodan daha yüksek. Bu ne demektir; siyaseti para yönetiyor.

Artık karar dokusu, süjesi de-

ğişti, insan değildir sermayenin karar süjesi. Sermayeyi besleyen teknolojidir. Dolayısıyla sermayenin vatani, onun dilinde vatan teknolojidir.

Toprağı değil, teknolojiye ulaşmayı istiyor. Dolayısıyla sermaye arası savaşlar bu amaca yönelik yapılıyor. Şu anda üçüncü paylaşım savaşı yaşanıyor.

2000 yılı ekonomik programını uyguladık. Dünya Bankası, IMF niye bu programı övüyor bu kadar, ABD niye övüyor, niye Almanya, Fransa, İngiltere bizim üzerimize ekonomik açıdan düşmüyor, bu programı övmüyor? Avrupa, insan haklarına saygılı olduğu için mi?

Bizim borsa yükseldi, faiz indirildi. Bizim borsaya %55-60 oranında yabancılar sahiptir. Bu ne demektir, 3 sene için bizim göbeğimizi çatlatarak, bütün memur kesimini, devleti çökertme pahasına IMF'den aldığımız 3.5 milyar dolar, bir gecede yabancılara uçtu gitti. Bizim başbakanımız da kalktı, bunu büyük bir başarıymış gibi övdü. Milliyetçilerin sesi çıkmadı. Milliyetçilik artık sermayenin işine yarıyor. Mekanizmayı, görüşü, düşünceyi, dikati başka yere iterek işletip, kendisi amiyane ifadeyle malı götürüyor.

Akademik bir insanın görevi, mesleki bilinçliler düzeyinde tartışmayı açmaktır. Ben burada kendi görevimi yalnız böyle görmüyorum. Bakmamız gereken şey sermayenin dinamiğidir, sermaye ise kendi tanımı itibariyle insana karşıttır.

Böyle bakmak, topluma böyle mesaj vermek gerektiğine inanıyorum; ama sistem başka bir yere gider, hatta giderken önleyemiyorsak eğer, kısa vadeli tedbirler alınır; ama buna iman edilmeden alınır. Bu zaten uzun vadeli çözülecektir. Kısa vadeli tedbirlerin uzun vadeli görüşleri dışladığı mantığını taşıyorum katiyyen. Uzun vadeli bakmak akademik olarak kaçınılmaz görevimizdir diye düşünüyorum.

Dr.Can Baydarol

Bugün Helsinki Zirvesinin altıncı ayının dolduğu gün. Altı ay öncesine gidip, 10-11 Aralık günlerinin Türkiye'sini şöyle bir düşünün ve ertesi günkü gazete manşetlerine bakın; Türkiye sanki Avrupa Birliği'ne girmiş gibi bir havaya girmiştik ve birtakım şeyleri yanlış düşündük.

Bir kere Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne adaylık meselesi, Türkiye'ye sekizinci kez tanınmıştı, daha ortaklık anlaşmasının yürürlüğe girdiği 1 Aralık 1964 itibariyle saymaya başlarsak. Fakat Helsinki Zirvesi'nden sonra Türkiye'ye başka bir yol haritası çizildi. 13 Ekim 1999 tarihinde yapılan Avrupa Konseyi'nin açıkladığı doğrultuda bir yol haritası benimsenmişti ve bu Türkiye tarafından, *"Artık biz gerçek adayız"* şeklinde algılanmaya yol açtı ve sonrasında da Türkiye'de birtakım tarihler telaffuz edilmeye başlandı. Dört yıl içinde biz AB'ye gireriz girmeyiz gibi bir tartışma başladı Türkiye'de. Tabi bu sonuçta bir entegrasyon hareketi, çok çeşitli cepheleri var.

Tam üyelikle ilgili olarak karşımıza çıkan problematik nedir diye bakarsanız; Avrupa Birliği'nde tam üyeliğin gerçekleştirilmesi için, bugüne kadar olan bütün genişleme sürecinde 4-5 şey lazım. Bir kere bir siyasi irade oluşması gerekiyor. Nedir siyasi irade; karşı tarafın sizi kabul etme beyanında bulunması lazım ve sizin de oraya katılmak istediğinizi bildirmeniz gerekiyor. Bu

siyasi irade var mı; Helsinki'de alınan karar % 50 noktasında bunun olduğunu gösteriyor: ama bana göre hala meçhul bu % 50, zira ortada hala bir adım yok ve de çok çabuk gelmeyecektir bu adım.

İkincisi, bu yol haritasının başarisı için bir ulusal eylem planı lazım. Türkiye'de bu altı ay içerisinde bu plan konusunda birşeyler yapılması gerekiyordu ki biz önce 5+5 tartışmasına girdik, sonra Anayasa değişikliğini tartışmaya çalıştık. Tam artık Avrupa Birliği'ni tartışacağız derken, hükümet krizini tartışır hale geldik. Kısacası Avrupa Birliği'ni pek fazla tartışmadığımız bu süreçte, hala bu işin sorumlusunun kim olduğu belli değil.

Türkiye'nin ulusal plan yapmasının yanısıra, AB tarafından Avrupa Komisyonu'nun sizin için bir müzakere stratejisi oluşturması ve izleyeceğimiz yol haritasının, Avrupa Stratejisinin oluşturulması gerekiyor; bu da şu sıralarda pek yok. Avrupa kanadı aslında Türkiye'yi biraz oyalamaya da çalışıyor, öyle bir görüntü içerisindeyiz.

Son bir ayak var; maddi yardımların olması gerekiyor. Bu sene olmazdı; çünkü, 2000 yılı bütçesi planlanırken Türkiye'nin adı orada çok geçmiyordu, şu anda gezer hale geldi.

Beşincisi de tarih konusu; 2004 mü olacak, 2014 mü? Türkiye'de bu altı ayda hiçbir somut adım atılmadan böyle bir tartışma yapılıyor.

Avrupa Birliği'nin Türkiye için çizdiği yol haritası neydi? Aslında Türkiye için çizilen bir yol haritası değildi; Avrupa Birliği'nin 1990 yılında özellikle Merkez ve Doğu Avrupa ülkelerini kendi bünyesine almak için geliştirdiği bir dizi kriter, Kopenhag Kriterleri olarak karşımıza çıktı ve bugün biz Türkiye'de bu kriterleri de tartışır haldeyiz. Bu kriterlerin siyasi bölümünde, demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları, ayrılık meselesi de var.

Türkiye'de 2004 yılına kadar halledeceğimiz varsayılan, yani bunları yaparsak Avrupa Birliği'ne gireriz dediğimiz tartışma konuları bunlar. Şu sıralarda Dışişleri Bakanlığı'nda bir grup diplomat, özellikle İnsan Hakları Genel Sekreterliği bünyesinde çalışmalar yaparak, konuyu grup haklarından bireysel haklar noktasına kaydırmak suretiyle epeyce yol almış gözüküyorlar ve bununla ilgili birtakım takvimler de belirlenmiş vaziyette.

Siyasi kriterlere uyum sağlamakla Avrupa Birliği'ne girilir gibi bir şey söz konusu değil. İkinci konsept var; ekonomik kriterler. Ekonomik kriterler çerçevesinde bakarsanız aslında Türkiye çok iyi, Avrupa Birliği o konuda Türkiye'yi çok eleştirmiyor; çünkü onlar Merkez ve Doğu Avrupa ülkeleri için geliştirilmiş bir kriter. Temelinde piyasa ekonomisine geçiş ve uluslararası rekabete açılmak yatıyor. Türkiye, bu konuda bir Merkez Doğu Avrupa Ülkesi özelliklerini yansıtmıyor, özellikle Gümrük Birliği sonrasında bu kritere tamamen uyum sağladığı var sayılabilir. Geçtiğimiz yıl Tahkim Yasasının kabulü, özelleştirme konusundaki gelişmeler vs. Avrupa Birliği'nin çok alkışladığı yerler.

Bu iki kriterden sonra durum biraz çatallaşmaya başlıyor; çünkü Kopenhag Kriterleri'nin Avrupa Birliği'nin kendisi için çizdiği bir yol haritası var. Bu ikisini tartışmadığımız noktada, benim korkum, Türkiye'de yaptığımız bütün bu tam üyelik, girdik-girmedik tartışması biraz statik kavramlarla dinamik ortamı analiz etme çabası halinde ortaya çıkıyor.

Diğer kriterler anlamındaki alt başlıklardan biri yine ekonomik: ekonomik ve parasal birlik kriteri. Avrupa Birliği'ne uyum sağlamak istiyorsanız Euro alanında uyum sağlayacaksınız diyorlar. Çok insafli bir talep mi, tartışılır. Yunanistan zor yeni uymaya çalışıyor, kendi üyelerinden İngiltere, İsveç, Danimarka sistemin dışında kalmaya çalışırken yeni gelecek ülkeden bunları nasıl isteyebilirsiniz. Kriterler ne; malum, enflasyonu %2 seviyesine çekeceksiniz, banka faizlerini %6-7 seviyesine çekeceksiniz, bütçe açığını gayri safi milli hasılanın %3'üne çekeceksiniz, kamu borçlarını gayri safi milli hasıla içerisinde %60 ile sınırlı tutacaksınız ve nihayet bütün bunları yaptıktan sonra iki yıl süreyle Avrupa para sistemi içerisinde düzenli şekilde yer alacaksınız, diyorlar. Bu da işin ekonomik boyutu; yani aslında, IMF ile başlatılan süreç ve Türkiye'ye dışarıdan şu sıralarda fena halde verilen gaz, Türkiye'yi bu hedeflere yaklaştırır mı: eh, bu da, ekonomistlerin yapması gereken değerlendirme alanına giriyor.

Kriterlerin ikinci bir boyutu da Türkiye'de 100 bin sayfa diye tartışılan, "Topluluk Müktesebatına Uyum" boyutu. Türkiye Avrupa Birliği'ne girerse topluluk müktesebatına uyum sağlayacak mı?

Müktesebat'ın Türkçe tam karşılığı yok ama, "Avrupa Birliği'nin kazanılmışları" gibi söyleyebileceğimiz bir şey. Avrupa Birliği'nin müktesebatında neler var diye baktığımızda, esas tartışmanın başlaması gereken nokta orası diye düşünüyorum, çünkü, taraflar açısından tam üyelik ilişkisi olduğu zaman müzakereye açık mı bu nokta; hayır değil. Zira 1971 yılında, İngiltere o günkü Avrupa Topluluğu'na tam üye olmaya kalktığında Avrupa Komisyonu baktı ki, İngilizler, Avrupa topluluklarıyla yeni bir topluluk müzakeresine başlamaya çalışıyorlar, buna karşılık Avrupa Komisyonu

dedi ki; *Bundan sonra katılacak ülkelerle bizim yapacağımız müzakereler, o ülkenin öncül olarak topluluk müktesebatını kabul etmesi ilkesine dayanır.* O ülkeyle yapacağınız tek tartışma, o ülkenin topluluk müktesebatına uyum, süre ve koşullarını tartışmakla sınırlıdır: yani Avrupa toplulukları 1970'li yıllardan başlayarak genişleme çalışmasıyla sürekli olarak bugünkü noktaya aynı prensiple geldi. O itibarla, bizim için de olmazsa olmaz bir koşul olarak, Türkiye oraya girmek istiyorsa, alacağı şey, topluluk müktesebatıdır.

Topluluk müktesebatı nelerden oluşur; bunu üç ayrı düzlemde değerlendirerek incelemek mümkün. Birinci düzlem yakın bir gelecekte Avrupa Birliği'nin kararının verilmesine bağlı olarak, hangi yöne gideceği, belki de bir topluluk anayasal seviyesinden bahsedeceğimiz ve bugünkü kurucu antlaşmalar seviyesinde oluşan bir hukuk düzeni var. Bu hukuk düzeni içerisinde, 1952 yılında başlayan Avrupa Kömür Çelik Topluluğu Kurucu Antlaşması, Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu Anlaşması, 1987'de Avrupa Tek Senedi, 1993'teki Maastricht Anlaşması, geçtiğimiz yıl Mayıs ayında yürürlüğe giren Amsterdam Antlaşması, aklınıza gelen bütün Avrupa Birliği anlaşmaları bu işin içinde, sırf bununla da sınırlı değil, örneğin Amsterdam Anlaşmasının yürürlüğe girmesiyle birlikte 1950 İnsan Hakları Komisyonu bu birincil hukuk seviyesine yerleştirildi. 1983 yılındaki Yunanistan ile üçüncü Deniz Hukuku Konvansiyonu da Türkiye açısından topluluk müktesebatının ayrılmaz bir parçası olarak değerlendirilecektir.

Topluluğun primer ve anayasal hukuk seviyesi dediğimiz birincil seviyedeki müktesebatı fazlasıyla geniş; ama bu o kadar önemli değil, çünkü esas Avrupa Hukukunun dinamik boyutu ikincil hukuk seviyesinde gelişiyor.

Bir hukuk düzeninde nasıl ki yasalar anayasaya uygun olmak durumundaysa Avrupa Hukuku da birincil hukuk seviyesine uygun olarak ikincil hukuk seviyesinde üremektedir. Avrupa tipi yasalar aracılığıyla bu sistem üremekte ve her gün Avrupa Topluluğu Resmi Gazetesinde yayımlanan tüzük, yönerge, karar aracılığıyla hayatını geliştirmeye devam etmektedir.

Bunların içerisinde neler var; Gümrük Birliğinden bahsettiğiniz zaman, rekabet hukukundan patent hukukuna, gümrük kanununa uzanan standartlar var. Burada bir ilacın nasıl üretileceği, konusunda reçeteler, otomotiv sektörünü ilgilendiren aktif ve pasif emniyet kuralları, kokoreç var. Niye; çünkü delidana hastalığı çıktığı sırada, veteriner komitesinin toplanıp yaptığı bir değerlendirme çerçevesinden bakarsanız, 3 yaşından büyük hayvanların sakatlarının insan sağlığına zararlı olabileceği görüşünün verildiğini görüyorsunuz; yani işin içinde Tarım Bakanlığı'ndan Sağlık Bakanlığı'na kadar herkesi ilgilendiren birşeyler var.

Avrupa Birliği hayatına baktığınızda, bu işler 31 tane alt başlık halinde düzenlenmiş vaziyette ve şunu çok net söylemek lazım; Ekonomik hayatı ilgilendiren ne varsa, bu müktesebatın kapsamı içinde.

Şu anda Avrupa Birliği'ne geçildi mi; bence geçilmedi, geçilme çalışmaları devam ediyor. Kısmen parasal ve ekonomik birlik başladı, bugünlerde Avrupa Merkez Bankası sisteminden tek merkez bankasına geçiş vs. bu işin içine girdi. Yakın bir gelecekte, şu sıralarda tartışılmakta olan ortak dış politika ve güvenlik politikası, yani Avrupa Savunma Güvenlik Kimliği de giderek müktesebatın içerisine girmeye potansiyel aday olarak karşımıza çıkıyor.

Müktesebat bununla da sınırlı değil, birkaç milyon sayfalık başka bir boyutu daha var. O da, Avrupa Toplulukları Adalet Divanı İçtihatları, yani yargı kararları, yorumlar. Tüm bu külliyatı ne yapacaksınız; Türkiye olarak oraya girmek istiyorsanız alıp Türkçeye mi çevireceksiniz, hayır, bununla uğraşmaya hiç gerek yok, öncelikle idari ve adli kapasitenizi, bu müktesebatı kavrayacak şekilde adam edeceksiniz.

Avrupa Hukuku, yahut tam üyelik dediğimiz noktanın kaçınılmaz gereksinimlerinden bir tanesi, bahsettiğim 31 alandaki egemen yetkinin devrini gerektirir. Bu konuda iki farklı doktrin görebilirsiniz. Bunlardan biri, daha federatif yaklaşım tarzıdır, onlar daha bir egemen yetki devrinden bahseder, daha ulus devletçi içerikli Avrupa Birliği ilişkilerine yaklaşmak istiyorsanız, o zaman da egemen yetkinin vekaletinden bahsedersiniz; ama sonuçta pratikte yapılan iş aynıdır. Bahsettiğim alanlardaki egemen yetki esas itibarıyla ulus devletin elinden çıkar.

Bu yeni bir koloniyalizm midir; Fransa için ne kadarsa Türkiye için de o kadardır diye düşünebilirsiniz; çünkü esas olan burada, egemen yetkinin devri, ama Avrupa egemenliğinin paylaşımı şeklinde açıklanmak istenir.

Geçtiğimiz yılın başında nakti olmasa bile kaydı bir para olarak artık Euroya geçildi. Orada para nedir; ulus devletin, egemen yetkinin en temel sembolüdür, ekonomik anlatımın ötesinde bu egemenlik meselesi için çok ciddi bir sembolik önemi vardır. İşte Fransız, Alman herkes o yetkiyi devretti; ama nereye devretti, kendilerinin de karar alma masasında olduğu Avrupa Konseyi'ne, aradaki kurumsal dokuya. O dokuda kim temsil ediliyor; o başka bir inceleme konusu. Orada bütün devletler kendi çıkarlarını temsil ediyor. Tabii orada başka bir demokratiklik sorunu da var; çünkü, Av-

rupa Birliği'ndeki karar alma mekanizmalarına bakarsanız esas karar vericileri, kendi ülkelerinde hükümet temsilcilerinden oluşmakta ve hükümet temsilcileri, kendi ülkelerinde, kendi parlamentolarına karşı sorumluyken, yasama alanında, Avrupa Birliği sınırlarına açıldıkları andan itibaren pek kimseye karşı sorumlu bir görünüm çizmezler. O yüzden de bir demokratik eksiklik sorunu vardır ve bu tartışma her ne kadar Avrupa Parlamentosu'nun bazı yetkileri 1993 yılında biraz abartıldıysa da, hala aynı ciddiyetle devam etmektedir. İşte Türkiye'de şu sıralarda hararetle tartışmamız gereken konu buydu. Sayın Bahçeli daha mevcut koalisyonu geldiği gün *"Hakikaten Avrupa Birliği'ne girmek iyi bir şey olabilir, ama biz, egemenliğimizden o kadar taviz vermeyiz"* gibi bir söylemde bulundu. İyide, bu işin olmazsa olmaz kuralı, anlatmaya çalıştığım mekanizmanın aynen alınıp uygulanmasından geçmektedir. Bunun başka yöntemi çok fazla yok.

Biz bütün bunları yapıp bitirsek Avrupa Birliği acaba bizi alabilecek pozisyonda mı? Türkiye'de pek tartışmadığımız bir kriter de orada başlıyor. O kriter, Avrupa Birliği'nin bundan sonraki genişleme sürecinde bazı ülkeleri hazmetme kapasitesi olarak anlatılan bir sorun. Yani Kopenhag Kriterleri'nin dördüncü boyutu var. Hazım kapasitesi çerçevesinde Avrupa Birliği, iki tane temel parametre üzerinde durmaya çalışıyor. Biri, kurumsal reform parametresi. Bahsedilen o karmaşık karar mekanizmasındaki tarih içindeki gelişimi şöyle bir sonuç ortaya çıkardı; bu karar alma mekanizması 1958 yılında 6 devlet için öngörülmüştü ve sistem içerisinde mümkün olduğu kadar federal bir içerik katabilmek için karar alma usullerinde nitelikli çoğunluk esası benimsenmişti. Bu esasta 6 devlet arasında ağırlıklandırma farklılaştırılması yapıldı ve büyük devletlere 10, en küçüğü Lüksemburg olmak üzere 2'ye kadar dü-

şen ağırlıklar tanınmıştı. Bugün gelinen noktada, 5 Lüksemburg eşittir 1 Almanya gibi bir sonuç çıkıyor ortaya; ama Lüksemburg'un nüfusunu 5'le çarptığınız zaman Almanya nüfusunun onda birine ancak geliyorsunuz. Büyük devletler çok rahatsız.

Yeni devletler katıldığı, yani 6'dan 15 devlete çıkıldığı noktada, karar alma süreci işi biraz hantal hale getirdi ve daha da kötüsü, Avrupa Parlamentosu'nun da bu demokratikleşme mantığı için yetkilerinin arttırıldığı noktada, şu anda Avrupa Birliği'nde herhangi bir kararı çıkarmak için başvurabileceğiniz 27 tane yöntemle karşı karşıyasınız. 15'ler içinde karar alamazken gelinen noktada 13 aday, artı önümüzdeki hafta göreceğiz, Hırvatistan'ın adaylığı da kabul edilecek, 29 devlete çıkaracaksınız ve Avrupa Birliği, *"İşte bu noktada ben genişleyemem, benim öncelikle yapmam gereken iş bu hantal Eurokrasiden kurtulmak"* diyor. Basit bir örneği de Avrupa Merkez Bankaları sisteminin yarattığı tartışmadan geçiyor. Öncelikli olarak, içinde bulunduğumuz yıl değiştirmeye çalıştıkları sistem bu.

İkincisi, bizi daha da fazla ilgilendirecek olan, şu andaki topluluk bütçe sisteminin değiştirilmesi zorunluluğunun da altının çizilmesi. Şu andaki bütçeye baktığımızda yaklaşık 100 milyar Euroluk bir bütçenin %47'si Avrupa'nın tarım politikasını desteklemeye gidiyor ve bu bütçenin %26'sının katkı payını da ödeyen doğrudan doğruya Almanlar: içeriden Almanlar, bu işi kösteklemeye çalışırken bir de Türkiye ve Polonya gerçeği çıkıyor ki, biz Türkiye olarak 15-20 milyar dolar; zaten işin içinden çıkılmaz olan bu bütçeye ek bir kaynak olarak talep eder halde aday olduğumuzu göstermeye çalışıyoruz. Bir de GAP'tan bahsettiğimiz anda, adamlar işi *"Tamam sizinle hiç görüşmeyelim"* noktasına kadar getirebiliyorlar.

Bütçeyle ilgili bir başka boyut; içinde bulunduğumuz yıl olaylı bir şekilde Milenyum Raunt görüşmeleri var, meşhur muz savaşları var; ama işin özünde Amerika ile Avrupa'yı karşı karşıya getiren Doğu Avrupa'daki biraz fazla korumacı ortak tarım politikasının yarattığı sorunlar var. Şu anda Amerika'nın baskıları bu tarım politikasının değişmesi yönünde. Bu şekilde baktığınızda, Avrupa'nın, bırakın Türkiye'yi, belki de ilk genişleme operasyonu yapabilmesi için şu anda ihtiyaç duyduğu tarih olarak telaffuz edilen 2006'lara kadar sarkmaya başladı; yani öyle 2004'te Türkiye bu kriterleri yerine getirecek, içeri girecek falan gibi bir yanılgıya kapılmaksızın, bu fotoğrafa da bakmanız gerekiyor.

Geçtiğimiz haftalarda başlatılan bir tartışma, bu değişik senaryolar noktasında bir tarafta Almanların ortaya attığı bir federasyon; artık bu Birliğin ismini koyalım, Avrupa Federasyonu diyelim, anayasamızı ilan edelim şeklinde yaklaşım. Buna karşılık, Fransızların ortaya attığı, biz bu işi bir konfederasyon haline getirmeye çalışalım, birinci, ikinci, üçüncü vitesleri bir tanımlayalım, Türkiye'ye de orada bir yer bulalım kadar işi getiren başka görüntü var.

Biliniz ki, bir on yıllık periyotta, şayet bir gün biz Avrupa Birliği'ne gireceksek, ne Türkiye bugünkü Türkiye ne de Avrupa Birliği bugünkü Avrupa Birliği olarak kalacaktır. Burada da çok fazla değişken parametrenin birarada ele alınması gerekiyor düşüncesindeyim.

Tam üyelikle ilgili bu tartışmalar devam ederken, bir taraftan da reel hayatta birtakım gelişmeler oluyor. Nasıl Gümrük Birliğini yaşadık, şimdi de müzakere sırası Hizmetlerin Serbest Dolaşımına geldi. 11 Nisan 2000 tarihinde Türkiye ile Av-

rupa Birliği arasında yapılan Ortaklık Konseyi Toplantısı sonucunda, nisan ayı itibarıyla hizmetlerin serbest dolaşımı müzakerelerine başlanması kararı alındı, nisanda bu başlatılmadığı için, şu anda haziran ayına sarkmış vaziyette ve bu ay içinde başlanması bekleniyor.

Hizmet dediğimizde serbest dolaşacak olanlar nedir; GATS boyutu, Dünya Ticaret Örgütünü oluşturan anlaşmanın hizmet ticaretiyle ilgili boyutu var, orada ilk akla gelen hizmetler; başta finans hizmetleri, banka, sigorta, turizm, nakliye, enerji sektörü ve aklınıza gelen diğer hizmet dalları. Bu noktada, Gümrük Birliği sırasında yapmadığımız bir şeyi de hizmetler içinde beraber getiriyorlar; "Kamu İhalelerinin Karşılıklı Serbest Açılımı". Hizmet kavramı, Avrupa Birliği'nde sadece GATS'ın çizdiği hizmet konseptleriyle sınırlı bir kavram değildir; çünkü AB hizmet kavramı, aynı zamanda kişilerin verdiği hizmetleri de içeren konsepttir ve bu noktada da yerleşim serbestisiyle paralel ele alınır.

İşte bu noktada, bazı meslekler, özellikle tıp alanında doktorların, hemşirelerin, veterinerlerin ve tabii ki eczacıların serbest dolaşımı gündeme gelir. Şimdi bunların da serbest dolaşımı konusu tartışmaya açılacak ve esasında, bu meslek mensubu olarak sizlerin de çok ciddi olarak bu konuda yavaş yavaş beyin jimnastiği yapmaya, Türkiye'yi bu konuda nasıl bir geleceğin beklediğini düşünmeye ve özellikle diplomaların karşılıklı tanınması konusunda ne yapacağımızı birlikte düşünmeye başlamanın zamanı geldi diye düşünüyorum. Çünkü, bu iş için artık müzakereler kapıda, Türkiye bir tarafta paralel şekilde tam üyelik müzakerelerine doğru kendisini sürükleyecekken, bir taraftan da nasıl Gümrük Birliği sırasında sanayi malları çerçevesinde bir şeyler yapıldı, şimdi hizmet sektörü ve hizmete bağlı mesleklerdeki serbest dolaşım meselesi gündeme taşınmış vaziyette.

Prof. Dr. İlker Kanazık

Türkiye 10 Aralık 1999 tarihindeki Helsinki Zirvesi sonrasında Avrupa Birliği'nin genişleme sürecine dahil edilmeyi kabul etti ve böylece diğer 12 Orta ve Doğu Avrupa ülkesiyle birlikte tam üyelik için aday statüsüne alındı.

Türkiye 1995 yılının sonu, 01.01.1996'dan itibaren Gümrük Birliği'ne resmen başlamış durumda; yine 22 yıllık süreye ilave olarak beş yıllık bir geçiş süreci tanındı ve 2000 yılından itibaren tam olarak başlanması öngörüldü.

Ortaklık Konseyi Toplantıları bu bağlamda yapılacaktır; ancak, karşılıklı siyasi irade eksikliği nedeniyle bu toplantılar istenilen amaca bugüne kadar ulaşmamıştır ve Türkiye, 2000 yılının sonunda da pek hazırlıklı gibi görünmemektedir.

Gümrük Birliği, Türkiye'ye özgü bir olay değildir. Gümrük Birliği, Avrupa Birliği bütünselleşmesinin temel unsurlarından biri, hatta çekirdeğini oluşturuyor bu olayın. Malların serbest dolaşımını kapsayan Gümrük Birliği, diğer üç özgürlükle beraber ki, bu kişilerin, hizmetlerin, ve sermayenin serbest dolaşımıyla birlikte 4 özgürlük olarak kabul ediliyor; bunlarla birlikte ekonomik entegrasyonun sağlanmasında ve bunun için bir katalizör olarak ele alınıyor. Dolayısıyla, Gümrük Birliği Türkiye için özel olarak yaratılmış bir kavram değil. Şimdi Gümrük Birliği ile beraber Türkiye diğer 12

aday ülkeden de ayrılıyor; çünkü, onlar doğrudan adaylık projesine başladılar ve onu yürütüyorlar. Türkiye bunlardan farklı olarak beş yıl kadar önce Gümrük Birliği'ne başlamış durumda.

Gümrük Birliği çerçevesinde malların serbest dolaşımını kapsıyor, diğer 3 özgürlük hala tartışılmıyor. Belki hazırandaki Ortaklık Konseyi Toplantısında kişilerin değil, hizmetlerin serbest dolaşımı ele alınacak, ne zaman karara bağlanır o da bilinmiyor. Dolayısıyla eczacılık hizmetlerinin serbest dolaşımı daha ileriki gündemlerde tartışılacak veya bizim gündemimize çok daha sonra gelecek gibi gözüküyor.

Gümrük Birliği ile beraber, Türkiye, sınıai mallar kapsamında bütün mevzuatını uyumlaştırmayı kabul etmişti. Nitekim, ilaçla ilgili yönetmeliklerde 1995-2000 yılları arasında, hatta ondan önce de bunların uyumlaştırma çalışmaları başladı, 2000 yılına kadar devam etti. Bunları hatırlatacak olursam, **Ambalaj ve Etiketleme Yönetmeliği** 1991'de, **İlaç Araştırmaları Yönetmeliği** 1993'te, **Farmasötik Müstahzarların Biyoyararlanım ve Biyoeşdeğerliliğinin Değerlendirilmesi Yönetmeliği** 1994'te ve **Tıbbi Farmasötik Ürünler Ruhsatlandırma Yönetmeliği** de 1995 yılında yayınlandı. Bunlar tümüyle Avrupa Birliği ile büyük ölçüde, % 90-95 uyumlu şekilde hazırlanmıştır. Yine 1995'te **İyi Üretim Uygulamaları ve İyi Klinik Uygulamaları ile İyi Laboratuvar Uygulamaları** prensipleriyle ilgili rehberler de yayınlanmıştır. Bunlar da yine, tümüyle Avrupa Birliği'nin norm ve standartlarına uygun şekilde hazırlanmıştır.

Türkiye-Avrupa Birliği konusunun ilaçla ilgili kısmına gelelim. İlaç, diğer mallardan tamamen özel ve kendine özgü olduğu hepimizce çok iyi bilinen grup olarak değerlendiriliyor. Acaba, Türkiye, bun-

ları, Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği'ne gittiği için mi yaptı, yoksa, bunlar, uluslararası norm ve standartlar mı? 1991 yılında üç büyük pazar olarak adlandırılan Avrupa Birliği, Japonya ve Amerika Birleşik Devletleri bir araya geldiler ilaçla ilgili konular ve ICH toplantılarını başlattılar. Buradaki amaç, bu üç pazardaki ilaçla ilgili tüm mevzuatı tek bir mevzuat haline getirmektir ve geldiğimiz noktada, bu mevzuat, büyük ölçüde, % 90 oranında tamamlandı, uyumlaştırıldı ve bunlar, bu üç pazar ülkelerinde uygulamaya başlandı; yani, Avrupa Birliği, hemen bunları kendi mevzuatına geçirdi. ABD ve Japonya, kendi mevzuatına bunları yerleştirmeye başladı.

Türkiye, Gümrük Birliği ile Avrupa Birliği mevzuatına uyma çalışmalarına başlamakla uluslararası mevzuatı kabul etmiş duruma geldi. Şu anda, biz, sadece Avrupa Birliği'nin gerektirdiği norm ve standartları değil, uluslararası standartları bu konuda uygulamaya çalışıyoruz.

Avrupa Birliği'ndeki ilaç firmaları büyük ölçüde AR-GE'ye dayalı ve yenilikçi ülkeler. Eğer, siz, ülke olarak veya firma olarak yenilikçi olamıyorsanız, yeni bir şey keşfedemiyorsanız bu pazarda para kazanmanız mümkün değil. Avrupa Birliği'ni oluşturan ülkeler ki, hepsi değil, büyük çoğunluğu bu konuda büyük lokomotif ülkeler; Almanya, İngiltere, Fransa, hatta İtalya ve İsveç, bunlar büyük yenilikçiler ve AR-GE'ye büyük yatırımlar yapıyorlar. Dolayısıyla da dünya pazarlarında büyük yerleri var ve büyük oyuncular olarak kabul ediliyorlar.

Türkiye'nin, bunlarla yarışabilmesi mümkün değil. Türkiye'nin AR-GE'ye bu koşullarda yatırım

yapması ve yenilik yapabilmesi bir hayal; çünkü, bir sürü neden var; bir kere, ilaç sanayiiyle üniversiteler arasında herhangi bir diyalog kurulabilmiş değil bugüne kadar, bilimsel anlamda söylüyorum. Siyasi otoritenin bu konuda hiçbir itici gücü olmamış, bu koordinasyonu sağlamaya dahi soyunmamış. Dolayısıyla, AR-GE için herhangi bir iklim yaratılamamış durumda. Bunun altyapısı da yapılamamış.

Gelecekte ne olacak; Türkiye için en iyi senaryo jenerik ilaç üreticisi olmak, bazı koşulları yerine getirmek koşuluyla. Nedir o koşullar; biyoeşdeğerlilik, biyoyararlanım çalışmalarını yapabilmek koşuluyla jenerik ilaç üreticisi olabilecek; yani, bugün yapılan kopya üretimle Türkiye'nin dünya pazarlarına açılabilmesi mümkün değil.

Türk Eczacıları Birliği, çok önemli bir girişimle güzel bir tesis yaptı. İnşallah bu tesis randımanlı çalışır ve Türkiye'nin büyük bir ihtiyacını karşılar; ama, bence, bu yeterli olamayacak; çünkü, çok kısa sürede ve geriye dönük olarak istendi bunlar ve 1000 küsur ilacın biyoeşdeğerlilik çalışmasının yapılması gerekiyor. Bunun için de birden fazla böyle merkezin oluşması gerekiyor. Bunun yanında, Türkiye, fason üretim yapabilecektir; ama, hiçbir zaman inovatör olmayacaktır.

Türkiye İlaç Sanayiine baktığımız zaman başka bir şeyi daha yaşıyorlar; lisans çözümleri. Özellikle TRİPS ve Avrupa Birliği ile olan bu ilişkiler, ithal ilaçların önündeki engelleri büyük ölçüde kaldırmış durumda. 1990'da toplam pazarın % 7'sini ithal ilaçlar oluştururken, bugün % 15'e ulaşmış durumda ve önümüzdeki yıllarda bunun daha da artması bekleniyor.

Türkiye İlaç Sanayii'ni geliştirmek için bazı önlemlerin hemen alınması gerekir. Bunda Türkiye'nin örnek alabileceği Avrupa Birliği ülkeleri var mıdır; vardır; İtalya, İspanya, Portekiz bunun güzel örneklerinden biridir, bunların yaşadıklarını Türkiye'nin tekrar yaşamaması için çok iyi inceleme yapmak ve ona göre de kısa ve uzun vadeli projeler yapmak zorundayız.

İlaçların ruhsatlandırılmasıyla ilgili olay; mevzuat çalışmaları, büyük ölçüde kaliteli ilaçların ruhsatlandırılmasında ve üretiminde yol gösterici görevleri üstlenmiş durumda. Bunun için, Avrupa Birliği olsun, ABD ve Japonya olsun, ilgili bütün ülkelerin de mevzuatlarını bu yöne, yani uluslararası kabul edilmiş normlara getirilmesini öngörüyor. Bu, önemli bir sorun olarak karşımızda duruyor.

Türkiye, tam aday ülkeler arasına girdi, 12 ülkeyle beraber bu yapısını yeniden gözden geçirmek zorunda; çünkü, bundan sonra uluslararası bir boyut olaya karışıyor. Bu 12 ülke, Türkiye'den önce Avrupa Birliği ile bu konuda bir anlaşma imzalamış durumda ve bu nedenle de bu ülkelere Kadriyak Ülkeleri adı verildi. Bu Kadriyak Ülkeleri, basitleştirilmiş ruhsatlandırma yönetmeliği hazırladılar; yani, Avrupa Birliği'nin karar mekanizmalarına katılacakları için, aynen onlarınkini adapte edemedikleri halde, onlara benzer, onların yönünde, paralelinde çalışabilecek mekanizmaları yaratan bir sözleşme manzumesi oluşturdular ve onu uygulamaya başladılar. Örnek vereyim: Avrupa Birliği'nde iki yöntem var; bir merkezi sistemle, bir de karşılıklı tanıma sistemiyle ilaçlar ruhsatlandırılıyor. Merkezi sistemle kabul edilmiş ilaçları 30 gün içinde kabul etmeyi taahhüt ettiler. Dolayısıyla, Avrupa Birliği'nde santralize, yani merkezi sistemle kabul edilmiş ilaçlar 30 gün sonra bu 12 ülkenin içine girmiş oluyor. Türkiye daha bunu imzalamadı; ama, yarın öbür

gün onu davet edecekler ve Türkiye imzalayacak. Elimde, çok çeşitli, prosesi tanımlayan kocaman bir metin var; Türkiye, bunların hepsine uymak zorunda kalacak.

Sağlık otoritesinin bunu çok yakından izlemesi lazım; maalesef, bugüne kadar hiçbir ilaç ve Eczacılık Genel Müdürü veya Sağlık Bakanlığı Müsteşarı veya Bakan bu toplantılara katılmış değil.

Avrupa Birliği'ndeki bütün siyasi sağlık otoritelerinin başkanları tarafından oluşturulan bir forum hazırlandı, geçen sene 31 toplantı yapıldı ve Türkiye bunların hiçbirine katılmadı. Bundan sonra ne olacak; Türkiye'nin önüne getirecekler; "Biz bu kadar çalışma yaptık, sen bunları kabul edeceksin" diyecekler. Türkiye hiçbir toplantıya katılıp görüş bildirmediği, görüş almadığı için, çok konuda zorlanacak. Türkiye çağırılma talebini, isteğini göstermedi.

İlaç ve Eczacılık Genel Müdürlüğü, bu mevzuatın hazırlanmasından ve yürütülmesinden sorumlu. Bir de her bakanlıkta Avrupa Birliği koordinasyon dairesi var, Sağlık Bakanlığı'nda da var; ama, bu daire, 95'te biz mevzuat karşılaştırmalarını yaptık, Sınai Mevzuat Kitapçığı da DPT'de yayımlandı ve ondan sonra da ben, o dairenin herhangi bir faaliyetini duymadım; orası öyle atıl vaziyette duruyor.

Genel Müdürlüğün, bu uluslararası olaylara isteksiz olması nedeniyle de, Türkiye, birçok olayın dışında kaldı. Bundan sonra mecbur içine girecek; çünkü, bu aday ülkelerle beraber adım attıracaklar, istesek de istemesek de girecek.

Peki, bu yapıyla Türkiye bunu başarabilir mi; başaramaz. Türkiye'nin buna uyumu için personelin çok iyi eğitilmiş olması lazım, genel müdürlerin iyi İngilizce bilmeleri lazım, oradaki personelin İngilizce konuşması, anlaması ve yazışmaları incelemesi lazım. 657 Sayılı Yasaya tabi olarak bu özellikteki memurları bulmanız mümkün değil. Diğer 12 ülkede de aynı sorunlar vardı, hepsi bu yapılarını değiştirdi ve hepsi özerkleşti. Geçen hafta gelen bir dergide, Rusya'nın da bu yönde reorganizasyona gittiğini okudum.

Nedir bu organizasyon; bu, tamamen teknik bölümdür, Sağlık Bakanlığı'na bağlı olmayabilir, bağlı da olabilir veya daha özerk bir yapı da olabilir, başvuru harçlarıyla kendini finanse eden ve dolayısıyla, döner sermayeyle daha iyi, daha kaliteli eleman çalıştırabilen, dinamik bir yapıya, günün koşullarına kendini çabuk uydurabilen, adapte eden bir yapıya sahip olabilir. Her ülke kendi menfaatini koruyabilecek bir mekanizmaya sahip olmaya çalışıyor ve bunlara Ulusal İlaç Kurumları adı veriliyor, bizim de Türkiye İlaç Kurumumuz olmak zorunda.

Sonuç olarak, Türkiye, mutlaka ve siyasi baskılardan tamamen arındırılmış teknik bir departman halinde böyle bir özerk yapılaşmaya, Atom Enerjisi Kurumu gibi, TÜBİTAK gibi bir yapılanmaya gitmek zorunda.

Biraz da toptan dağıtım kanallarıyla ilgili konuşmak istiyorum;

Toplulukta, en yüksek kalitede ilacın halka ulaştırılmasına çalışılıyor üretim olarak. Bundan sonraki aşama, bu ilaçların, üretim yerinden halka aynı kalitede ulaştırılması. Nedir bu; toptan dağıtım kanalları, artı eczaneler. Toptan dağıtım olaylarında da son derece titizler ve hem binaların ve hizmetlerin kalitesi, hem de taşıma araçlarının kaliteleri-

ni belirleyen bir direktifle bunlar da harmonize edilmiş durumda. Yalnız, Kuzey ve Güney Avrupa'da yapı biraz farklı. Kuzey Avrupa, konsantasyon yaşadı, Güney Avrupa dağınık bir durumda. Kuzey Avrupa'da 3 büyük toptan dağıtım kanalı, cironun % 90'ına yakını, 63 ile 95 arasında değişen pazar payına sahipler ki, Türkiye'de de zannediyorum böyle, 3 büyük depo % 85'ini karşılıyor; ama, İtalya ve İspanya'da 300-400 deponun faaliyet gösterdiğini görüyoruz. Bunlar, gerek hizmet kalitesi ve gerek verimlilik bakımından irdelendiğinde, konsantasyon ve evlilikler bunlarda da başladı ve dağıtım uygulamaları prensipleri doğrultusunda hizmet verme zorunlulukları getirildi.

Burada başka bir olgu daha var, iç ve dış rekabeti yaşıyor bu firmalar ve şöyle bir soru sormaya başladılar: Toptan dağıtım kanalları sadece ilaç dağıtıcısı mı, yoksa sağlık sisteminin bir parçası mı olacaklar? Onun paralelinde birçok hizmete talip olmaya başladılar. Bu hizmetlerin başında, eczacılardan elektronik sipariş, eczacıların ticaret ve ekonomiyle ilgili bilgi isteklerini karşılamak, sahte firmalar, öneriler, eğitim konularında destek ve önderlik isteklerini karşılamak; bunun yanında, eczanelere yeni hizmetler sunmaya çalışıyorlar, iş organizasyonu, eleman eğitimi, eczane tasarımı gibi; yeni açılacaklara kredi olanakları sağlamak gibi, strateji danışmanlığı gibi çeşitli hizmetleri bu iç rekabet bağlamında vermeye çalışıyorlar.

Dış rekabete gelince, bunlara en büyük tehdit, eczaneler ve eczane dışı yerlerden tüketiciye doğrudan satış yapan firmalar, mektupla ve internetle satış yapan ek dağıtım kanalları oluşturuyor. ABD'de başladı ve bugün Avrupa'ya yerleşmiş durumda. Avrupa Birliği, internet üzerinden ticaretle ilgili regülasyonunu ve mevzuatını hazırlamaya çalışıyor. Türkiye'yi de etkileyecek bu önemli

girişimleri takip etmek zorundayız. Dolayısıyla, internetle satış, sadece depoları değil, eczaneleri de tehdit eden önemli bir dış rekabet unsuru. Bunun yanında, mektupla ilaç satışı da aynı şekilde bunları tehdit ediyor.

Türkiye nasıl etkilenecek; Türkiye, bu hizmetleri aynen Avrupa Birliği'ndeki gibi yapmak zorunda ve nitekim yönetmeliğini hazırladı, bir iki eksikliği var; ama, bunun dışında önemli bir açığı giderdi. Bu yönetmelikleri hazırlamak önemli değil, bunların uygulanmasını sağlamak ve bunların denetimini yapmak çok önemli.

Bu arada paralel ihracat, paralel ticaret konusuna değinmek istiyorum. Paralel ticaret ile jenerik ilaç ticaretini karıştırmamak lazım, tamamen farklı iki olay. Jenerik ilaçları siz, kurallara uymak koşuluyla her ülkeye, oradan ruhsat almak koşuluyla girebilirsiniz, satabilirsiniz. Paralel ithalat veya ihracat farklı bir olay; o, ucuz olan ülkeden pahalı olan ülkeye aynı malın sokulması olayını tanımlıyor. Bu büyük bir pazar, bu bakımdan başı çeken ülke İspanya, büyük kazancı var ve Adalet Divanı'na kadar gittiği halde, bu, genellikle çok uluslu firmaların patentli ilaçlarının dolaştırılması anlamına geliyor; Avrupa Adalet Divanı, bu paralel ihracatçılar yahut ithalatçılar lehinde karar verdi. Dolayısıyla, bugün legal olarak bu olay yürüyor. Bundan Avrupa Birliği'nin başı çok yandığı için -çok uluslu firmalar bağlamında söylüyorum- bunu engellemeye çalışıyor ve bu 12 aday ülkenin önüne de hakkın tüketilmesi ilkesini getirip koydular. Bize de bunu, Gümrük Birliği ile beraber 1995 yılında koymuşlardı.

Olay şu: 1/95 sayılı kararın 8 sayılı ekin 9/2 nci maddesinde deniyor ki: **"Bu karar, iki taraf arasındaki ticari ilişkilerde uygulanan fikri, sınai ve ticari hakların tüketilmesi sonucunu doğurmaz."** Yani, sen,

bu işi yapamazsın. Türkiye'nin önü kapanmış. Şimdi, size patenti kabul ettirdi, bütün mevzuatına uydurdu; ama, paralel ithalatla ilgili konuya geldiğinde **"Bu hakkı İspanya'ya, Yunanistan'a ve diğer ülkelere tanıyorum, ama sen tam üye olamadığın için sana tanımıyorum"** dedi; bence bu haksızlık ve Ortaklık Konseyi Toplantıları çerçevesinde Türkiye'nin buna sahip çıkması lazım. Bu kararın bozulması Türkiye'nin lehine olacaktır.

Son olarak, yine, hizmetler bağlamında tartışılacak bir olay; çünkü, Avrupa Birliği eczanelerle ilgili bütün düzenlemeleri üye devletlere bırakmış. Dolayısıyla, Türkiye de kendi düzenlemesini kendisi yapacak. Burada önemli olan, düzenlemeyi yaparken, nasıl kaliteli üretimi son derece sıkı kurallar altına almışsa, bunun hastaya ulaştırılmasında son halkayı oluşturan eczanelerin de bu hizmeti verebilecek şekilde düzenlenmesini sağlamak, artık, o üye ülkenin birimlerine düşüyor.

Avrupa Birliği'nde her ülkeye kendi regülasyonunu yapması bırakıldığı için de çok çeşitli uygulamalar var. Bazısında alanlar belirlenmiş, 250 m² olacak, 200 m² olacak, kimisinde böyle bir şey yok, bazı ülkelerde ana caddelerde kapısı olma koşulunu getirmiş, kimi sahibinin mutlaka eczacı olmasını gerektiriyor, İngiltere ve İrlanda örneğinde olduğu gibi eczane sahibinin eczacı olmasına gerek duyulmuyor, hatta zincir eczanelere izin veriliyor; ama, Almanya, Fransa ve diğer Avrupa ülkelerinde bunlar uygulanmıyor.

Şu bir gerçek ki, eczacılık hizmetinin kavram ve niteliği değişmiş durumda; çünkü, eczacılık hizmeti de-

ğimiz zaman, artık, havanla ilaç üretimi diye bir şey yok. Eğer, siz veya bizler, eczacılık hizmetini, sadece raftan ilaç alıp vermek olarak tanımlarsak, o zaman karşımıza şu sorun çıkıyor, bütün dünya için bu soru çıkıyor; *"O zaman, siz, artı değer olarak mesleğe ne katıyorsunuz?"* İşte bu artı değeri eczacının olaya katması lazım. Nedir bu; hastaya yönelik hizmetler dediğimiz olaylar, bilgilendirme, hasta uyuncunun sağlanması vesaire gibi. Bunun yanında, kan tahlilleri yapılabiliyor, kan basınçları ölçülebiliyor; bu gibi hizmetler de verilebiliyor. Dolayısıyla, eczanelerin tüm bu hizmetleri yapabilecek bir mekan içine girmesi özelliği öne çıkıyor.

Bunun dışında, diplomaların karşılıklı tanınabilirliği için de yine eğitimin, bu hizmetleri verebilecek düzeyde yeniden gözden geçirilmesi gerekiyor. Sadece diplomaların uyumlu olması yetmiyor, 15 ülkedeki uygulama açısından söylüyorum; örneğin, Yunanistan'da mezun olmuş bir eczacıyı İngiltere tam eczacı olarak çalıştırmıyor. Belki ders programı aynı, ama ona bakmıyor; daha sonra verilecek hizmette o kişinin performansını değerlendiriyorlar, ondan sonra *"Tamam, ben karşılıklı tanıma prensibine göre falanca ülkelerin diplomalarını tanıyorum; ama, seninkini tanımıyorum"* diyor. Bu durum Türkiye için sorun. Eğer, hizmetlerin serbest dolaşımı başlayacak olursa ve onun peşinden hemen diplomaların karşılıklı tanınması gelirse, işte, bu uygulamanın da geleceğini, böyle bir klasifikasyon sisteminin de çalışacağını unutmamak lazım.

Eczaneleri, toptan dağıtım şirketleriyle beraber tehdit eden olay, internetle satış, postayla satış ve zincir eczaneler. Eğer, Türkiye ve Avrupa Birliği, hizmetlerin serbest dolaşım kararına varırsa, zincir eczaneleri Türkiye'de bekleyin. Onun için de bunun hazırlığını yapmak lazım.